

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасних філософських студіях актуалізується проблема залучення інформаційних технологій в освітній процес, що зумовлює необхідність осмислення соціокультурних цінностей людини постіндустріального суспільства. Адже інноваційність, як світоглядна настанова сучасності, стимулює прискорення темпів становлення і розповсюдження нових цінностей. Тому важливим завданням філософії освіти є визначення місця постмодерної особистості в системі аксіологічних вимірів сучасного буття. Водночас вимагає вивчення орієнтація освіти і виховання на інтелект, на оволодіння вмінням керувати інформацією та перетворювати її на знання.

У світі відбуваються інформаційні, соціальні та інші зміни, які піднімають освіту на новий рівень і вимагають адекватних змін у системі її організації. Інноваційна освіта включає в себе зміни структури і змісту освітніх програм, форм і методів організації навчального процесу, комплексне застосування інформаційних технологій. Інноваційна освіта орієнтована не стільки на передачу знань, скільки на оволодіння базовими поняттями, що дозволяють надалі здобувати знання самостійно.

Динаміка усіх напрямків сучасного життя змушує постійно переосмислювати завдання освіти, які концептуалізуються відтепер не в настановах «підготовки до життя», а спрямовують суб'єкта навчального процесу на реалізацію в ньому свого «Я». Поширюються нові способи одержання знання, втілення яких обумовлено розвитком сучасних інформаційних технологій, що приводить до втрати освітою традиційності, набутої в процесі історичного поступу. Різкий поворот до інноваційної діяльності, ігнорування потреби поєднати традицію та інновацію приводить до ускладнення освітнього процесу; у силу чого постає завдання виявити шляхи продуктивної взаємодії усталених цінностей та інноваційних вимог, які б уможливили їх подальше продуктивне співіснування.

Трансформація освіти приводить до її кризи, сутність якої полягає в невідповідності освітніх систем перспективам цивілізаційного розвитку. Подолання цієї кризи можливе за рахунок створення інноваційно відкритої, індивідуально орієнтованої освіти, моделі якої були б пристосовані до сучасного суспільства. Супроводжуючи та перетворюючи життя людини, освіта постає однією з головних системних ознак суспільства, інтелекту і творчості в просторі

стрімкого зростання інфотехносфери. Поєднання цих елементів актуалізує наукове завдання дослідження інформатизації, віртуалізації і технологізації освіти в контексті становлення інфогнозису та осмислення інновації як умови розвитку креативної особистості.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках тематики наукових досліджень кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» «Інноваційність в методології та технології наукового й соціального пізнання» (№ 0109U000194) і є одним із аспектів дослідження інформатизації освіти в контексті осмислення інновації як умови розвитку креативної особистості.

Мета і завдання дисертаційного дослідження. Метою дисертації є визначення концептуальних засад філософського осмислення застосування інформаційних технологій в інноваційній освіті. Дослідження поставленої мети передбачає вирішення ряду взаємопов'язаних завдань:

- виявити витоки та наявний стан кризових явищ у сучасній освіті;
- проаналізувати взаємодію суб'єкта та об'єкта навчання інноваційної освіти в умовах інформаційної епохи;
- з'ясувати рівень інтеграції інноваційної діяльності в усі традиційні сфери суспільного життя, зокрема - в освіту;
- дослідити проблему онтогносеологічних умов існування та розвитку освіти в гіперреальності;
- визначити нові освітні форми, утворені за допомогою віртуалізованих освітніх технологій;
- обґрунтувати місце особистості в освітньому інформаційно-організаційному просторі як нової якості сучасної цивілізації.

Об'єктом дослідження є освіта в сучасному інформаційному суспільстві.

Предметом дослідження є інноваційна освіта в парадигмі інформаційних технологій.

Методологічні засади дослідження визначені у відповідності до специфіки завдань дисертаційної роботи. Дослідження здійснювалося за допомогою основ наукового аналізу з використанням принципів об'єктивності, системності, порівняльного аналізу, системно-комплексного аспекту системного підходу. Для вивчення та залучення наукових джерел у роботі використаний аналітико-синтетичний метод із застосуванням проблемно-теоретичного підходу. Застосування синергетичного методу дозволило розглянути предметне

поле філософії освіти як нелінійну відкриту систему, що еволюціонує. Генералізуючий та систематизуючий підходи задіяні на всіх етапах дослідження, насамперед при розгортанні проблеми освітніх умов інформаційного суспільства, при обґрунтуванні віртуалізації сучасної освіти та при розгляді комунікативних засад «мережевого суспільства». Для розуміння специфічних рис сучасної освітньої парадигми використано компаративний метод, який реалізується через метод порівняльного аналізу.

Наукова новизна дисертації полягає у тому, що в результаті здійсненого комплексного дослідження та філософського осмислення умов, наявного стану та наслідків застосування інформаційних технологій в процесі освіти розглянуто їх вплив на інноваційну освіту, формування професійної свідомості та обґрунтування сучасної освітньої парадигми.

Вперше:

– висвітлено проблему віртуалізованих освітніх технологій «мережевого суспільства» в просторі гіперреальності та інфотехномислення, завдяки яким збільшується кількість нових освітніх спільнот. Де особистість, яка активно і дієво проектує зміст власної освіти, використовує різноманітні ресурси для побудови освітньої програми і самостійно несе відповідальність за якість такої освіти;

– доведено, що інформаційно-комунікативна парадигма сучасної освіти вказує на необхідність трансформації інституціоналізованої освіти в контексті «суспільства знань», в якому освіта залучається у всі сфери життя соціуму і перетворюється на перманентний процес.

Уточнено:

– сприйняття того, що в сучасних сферах науки і техніки рушіями стають не новації, а інновації, які детермінують орієнтацію освіти на запити інформаційної епохи, відповіді на які досягаються через креативний тип мислення;

– розуміння, що відкритість та доступність інформації актуалізують у сучасній освіті проблему не надання знань, а вміння їх отримувати, використовувати, пристосовувати до сьогодення.

Отримало подальший розвиток:

– визнання того, що залучення в навчальний процес віртуалізованих технологій приводить до трансформацій освітніх парадигм і зміни способу передачі інформації в процесі отримання знання;

– уявлення, що реалії інформаційного суспільства змушують інтегрувати в освіту традицію та інновацію, продуктивна взаємодія яких обумовлює подолання кризових явищ в освіті;

– дослідження проблеми інформатизації, технізації та віртуалізації освіти, яке ґрунтується на вітчизняних та західних теоретичних розробках і розвідках теми її інноваційного розвитку. Фундаментальне осмислення проблеми зміни сутності і форм навчальних процесів та відповідної їм індивідуалізації особистості повинно враховуватися в сучасній педагогічній діяльності, зміст якої, як це показано в дослідженні, трансформується разом із розвитком освітніх парадигм і стратегій мислення.

Практичне значення одержаних результатів.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення роботи можуть сприяти розвитку педагогічної майстерності та оновленню педагогічного мислення в результаті застосування інформаційних технологій в інноваційній освіті. Результати дослідження можна використовувати при написанні науково-методичних посібників з філософії, філософії освіти, педагогіки, соціології; проблем інноваційного розвитку сучасної освіти, інформатизації освіти; для складання програм курсів та спецкурсів з вищезазначених дисциплін; як для студентів вищих навчальних закладів, так й при проведенні курсів підвищення кваліфікації педагогічних працівників усіх спеціальностей; результати дослідження доцільно враховувати при складанні курсів дистанційної освіти та при залученні в навчальний процес основних інформаційних технологій сучасності.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювались на наукових, теоретичних семінарах, засіданнях кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», науково-методичного центру освітніх інформаційно-комунікаційних технологій Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, а також знайшли відображення в доповідях на міжнародних та науково-практичних конференціях: «Україна в системі сучасних цивілізацій: трансформація держави й громадянського суспільства» (Одеса, травень 2010 року), «Традиції та інновації в науці та освіті XXI століття» (Одеса, жовтень 2010 року), «Еліта і обдарованість: точки перетину» (Київ, 22-23 грудня 2010 року).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження висвітлені в 4 публікаціях. Серед них три статті автора, опублікованих у фахових виданнях, затверджених ВАК України, 1 публікація - матеріали конференції.

Структура і обсяг дисертації зумовлені логікою дослідження, що впливає з поставленої мети та визначених завдань. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 189 сторінок, з них 174 сторінки основного тексту. Список використаної літератури включає 150 позицій і налічує 15 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, формулюється мета, завдання, об'єкт і предмет роботи, аналізується та обґрунтовується теоретична основа та методологічний інструментарій, наукова новизна дисертації, розкривається й виводиться теоретичне і практичне значення, наводяться дані про публікації та апробацію результатів наукового дослідження.

У першому розділі "**Освітній процес в інформаційній моделі Універсуму**" досліджуються умови існування освіти в сучасному постіндустріальному суспільстві, розглядаються підходи до проблем співвідношення знання та інформації, аналізується становлення техносфери та проблема інноваційної діяльності в її контексті. Визначається місце особистості в сучасному інформаційному суспільстві за нових викликів просторовості та віртуалізації суспільного буття. Значення і роль інформації в освіті постмодерного "суспільства знань" досліджені у працях З. Баумана, Д. Белла, П. Друкера, А. Турена, Е. Тоффлера, В. Колесова, Л. Мікешіної, А. Ракитова. Проблема трансформацій просторовості інформаційного суспільства розглянута, опираючись на роботи А. Гальчинського, Л. Мяснікової, Н. Носова, В. Розіна, С. Хоружого.

Перший підрозділ – *«Концептуалізація освіти і знання в еволюції смислів інформаційної епохи»* містить аналіз сучасного стану інформаційного суспільства та ролі в ньому освіти й знання. Суспільні трансформації позбавляють освіту статусу самостійного й централізованого соціального інституту. Тому теорія освітнього процесу починається не з опису окремих

проблем, а з характеристики соціальних умов, в яких вона існує. Висвітлюється проблема онтологічного статусу і розвитку освіти в інформаційну епоху.

Визначальним для сучасної освіти є факт існування постіндустріального суспільства, в якому вона підвищує власний статус, навчає орієнтуватися в інформаційних потоках, вміння ними оперувати. Важливе значення для виявлення сутності трансформацій освіти в інформаційну епоху є виявлення тотожності та відмінності змісту інформації і знання. Хоча ці слова часто вживаються як синоніми, але насправді між ними існують досить суттєві відмінності. Знання є результатом інтелектуальної діяльності людини, метою якої тепер є систематизація й інтерпретація інформації. У свою чергу інформація – це свого роду матеріал для мисленнєвої діяльності людини, яка породжує знання. Важливим аспектом освіти в інформаційну епоху є проблема перетворення знання на товар. Різні аспекти її вирішення актуалізують проблему інноваційної освіти в «суспільстві знань» в умовах глобальної інформатизації суспільства та впливу на нього економічного ладу.

На світогляд сучасної людини впливає перетворення її світоуявлення на мережеве. Відтак відбувається зміна ставлення до знання та інтелекту, які перетворюються на основний капітал і стають суспільними рушіями. Суттєве значення для освіти має обумовленість сучасного буття людини і суспільства впливом інформації. Світ інформації, в якому тепер здійснюється життєдіяльність індивіда, породжує нові смисли та ідеї. Цей світ – новий Універсум буття, котрий став фактом входження людства в інформаційну еру свого розвитку. Для розуміння цього нового Універсуму і ефективної діяльності в ньому необхідно розширити простір нашого знання новими ідеями, уявленнями, поняттями й методами.

У другому підрозділі – *«Людина в континуумі кіберпростору»* – констатується зміна просторовості в «медійну епоху» та визначається «віртуальна реальність» як основна форма континууму, в якому тепер існує і розвивається освіта. Вписана в історію розвитку філософсько-антропологічної думки, просторовість як виклик сучасної цивілізації, як спосіб субстанціалізації дійсності зазнає трансформацій зі змінами самої дійсності. Вона включає людину в ряд комунікацій і способів існування, у соціальний простір її буття. Залишаючись незмінною і визначальною властивістю людини, просторовість разом з тим може змінювати спосіб існування та його масштаби, виявляти або створювати нові типи комунікативних зв'язків. Нова просторовість вводить у систему освіти проблему «міграції» та проблему «віртуалізації». Стимуляція

міграції обумовлена необхідністю підвищення інтелектуального потенціалу суспільства. Освіта в такій міграції займає місце асиміляційної платформи, в якій здійснюється закріплення індивіда за певним новим простором.

Континуальний (просторовий) критерій виходить на перший план в інформаційному суспільстві у зв'язку з становленням віртуального світу. Відбувається створення кіберпростору, який додає до реальної просторовості, в якій існує людина, просторовість символічну. У кіберпросторі відбувається створення смислів і змістів усього того, з чим зустрічається людина в реальному житті. Адже людина існує одночасно в трьох просторових вимірах: реальному, соціальному та інформаційному. І за рахунок останнього вона сприймає інші топологічні виміри власного існування в глобальному зрізі. У свою чергу, соціальний простір під впливом кіберпростору також трансформується: людина починає відчувати себе не тільки частиною конкретної спільноти, але й як частина «мережі».

Інформаційні мережі стають важливою частиною комунікаційних механізмів і життєдіяльності індивіда в цілому. Освіта в нових умовах не обмежена просторовими, часовими та інституціональними межами. Нові форми освітніх практик в контексті постійного розвитку інформації вимагають перманентного навчання як у межах освітніх, так і соціальних інститутів загалом.

Третій підрозділ – *«Трансформація філософсько-освітніх практик в інноваціях науки і техніки»* – зосереджений на проблемі інновації як основної освітньої настанови інформаційного суспільства.

Зміна статусу науки і техніки, які відтепер стають «ідеологіями» (Ю. Габермас), є важливим наслідком переходу знань у ранг соціальних рушіїв. Спрямованість науки на економічну сферу орієнтує вченого не на творення універсальних наукових, світоглядних засад, а на вирішення вузьких наукових завдань, мета яких – перехід зі сфери новації (винаходу) у сферу інновації (впровадження).

Існуючи в реаліях сучасного суспільства, освіта прагне інтегрувати традицію та інновацію. Але така інтеграція не сприяє індивідуальному розвитку особистості. Що свідчить про необхідність впровадження інноваційної освіти, заснованої на інформаційних технологіях. Вони прискорюють зміни в сфері освіти, впливають на її зміст та мету (формування життєвої компетентності особистості). Інформаційне середовище формує ряд чинників, які утворюють життєвий простір окремої особистості, впливають на суспільні практики в їх

складній системі взаємодій. Пошук епістемологічних передумов освіти в такій ситуації доцільно шукати в постнеокласичній науці. Переведення інновації в ранг парадигмальної настанови сучасної освіти свідчить про перевагу технологічного та наукового прогресу перед гуманітарним знанням. У силу чого освіта починає втрачати свою основну мету – формувати творче мислення. Вона все більше спрямовується на одержання точного знання і вузької спеціалізації. Виникає ситуація, в якій людина, позбавлена творчого мислення, здатна тільки до репродуктивного виконання певних дій, але не до їх осмислення. Дана обставина актуалізує проблему переосмислення взаємозв'язку науки, техніки, інформації та освіти в сучасному суспільстві.

У другому розділі **«Тематизація проблеми віртуалізованих освітніх технологій»** розглядаються освітні реалії за умови визначальної ролі інформаційних технологій в усіх сферах життя суспільства, яке за нових умов перетворюється на віртуалізоване або мережеве. Проблеми застосування в процесах навчання інформаційних технологій та їх філософсько-освітні наслідки дослідженні на підставі праць Ю. Габермаса І. Ейдмана, У. Еко, М. Кастельса, Д. Лансберга-Родрігеса, М. Маклюена, Д. Ріда, О. Висоцької, Д. Галкіна, Н. Громико, В. Ємеліна, О. Мусійовської, А. Огурцова, Е. Сірика, І. Сальника, І. Тагунової, В. Хуторського, В. Юдаєва.

У першому підрозділі – *«Інтернет як ключова інформаційна технологія сучасності»* – доводиться, що залучення в освітній процес Інтернету приводить до трансформацій освітніх парадигм, що знаходить вираз у зміні способу передачі інформації під час процесу навчання. Нові типи освіти, втілювані за допомогою Інтернету, руйнують традиційний поділ учасників освіти на суб'єктів та об'єктів навчання. Тепер кожен учасник дискурсу може бути і тим й іншим, виконувати функції того, хто вчить, того, хто вчиться та навіть того, хто спостерігає за учбовим процесом. Всі зазначені типи освітніх взаємодій динамічно і спонтанно організовуються в межах одного навчального процесу.

Основними властивостями Інтернету як інформаційної технології є ризоматичність, номадичність та інтертекстуальність. Вони демонструють нову комунікаційну структуру, яка характеризується нестабільним статусом присутності. Інтерактивність освітніх взаємодій в Інтернеті передбачає їх динамічну і спонтанну організацію в межах однієї й тієї ж освітньої інтеракції. Відбувається переосмислення понять «суб'єкт навчання» і «об'єкт навчання», які відтепер постають як філософські абстракції. Кожен учасник навчального процесу є власним «Я» – вузловим центром навчання, який може ситуативно

змінювати рольову ідентичність у процесі навчання, залежно від ситуації. Це як розширює освітні можливості, так і приводить до ризику безвідповідальності.

Формування «суспільства Інтернету» (М. Кастельс) веде до прискорення розвитку інтелектуального процесу. Адаже можливості отримувати і обмінюватися інформацією вирости в багато разів. У результаті різко інтенсифікувалась інтелектуальна взаємодія між індивідами, що перебувають у різних регіонах земної кулі. Це обумовило більш сприятливі умови для креативної діяльності, розвитку науки і техніки, тобто інфотехносфери.

Другий підрозділ – *«Онтогносеологічні обґрунтування сучасної освіти»* – розкриває проблему віртуалізації освіти. Застосування комп'ютерних технологій в освітній сфері приводить до збільшення в ній кількості знаків-символів, а в результаті до симуляції освітнього простору. У освітній діяльності символи (цифрові образи), а не реальні речі починають відігравати важливу роль. Якщо науковий пошук більше залежить від символів ніж від реальних вчинків і речей, якщо цифровий образ більш дійсний, ніж реальність, то можна говорити про віртуалізацію інститутів освіти та науки.

Віртуалізована освіта являє собою «сферичну модель освіти» (В. Хуторський), оскільки в ній реалізована нескінченна кількість ступенів свободи, а тому включеному в навчальний процес індивіду не задається однозначного напрямку руху. Центром освіти виступає сам освітній потенціал окремої особистості, стосовно якого відбувається її розвиток. У віртуалізованій освіті людина самостійно виділяє свою освітню сферу, вибудовує в ній власні структури, визначає цінності, наповнює її змістом, за допомогою яких орієнтується при внутрішньому і зовнішньому пізнанні різноманітних освітніх напрямів. Опиняючись у віртуальних сферах, людина займає призначений їй простір, доповнюючи власний внутрішній світ не тільки досвідом взаємодії з реальним зовнішнім світом, але й – з віртуальним. Завданням людини стає заповнити свій внутрішній простір, щоб він став зовнішнім, і навпаки – наділити зовнішні простори – реальні та віртуальні - можливістю до розвитку, до одухотворення, осмислення, почування.

Віртуалізація освіти має як позитивні, так і негативні наслідки. До позитивних слід віднести демократизацію освіти, надання можливості якомога більшій кількості індивідів навчатися і навчати, робити навчальний процес нескінченним у часі та просторі. Із негативних наслідків віртуалізації освіти необхідно відзначити потенційну загрозу для учня – нівелювання вміння концентруватися, зменшення здатності до теоретичного, продуктивного

мислення. Однак позитивні та негативні наслідки такими можуть бути сьогодні, а завтра їх класифікація цілком ймовірно зміниться. Отже, віртуалізація освіти може приводити до виникнення позатериторіальних центрів продукування знань, осередків теоретично-творчого мислення, що змінюватиме систему ціннісних орієнтацій.

Третій підрозділ – *«Соціокультурна парадигма освіти мережевого суспільства»* – обґрунтовує освітні умови нового типу суспільства – «мережевого», створеного віртуалізованими інформаційними технологіями.

У новітніх освітніх настановах та концептах провідним суб'єктом перетворень в освіті стає індивідуалізована людина. Вона в кожній освітній комунікації може виступати як суб'єктом, так і об'єктом навчання. Найважливішою ознакою мережевої соціальної взаємодії є витіснення вертикальної ієрархії. Мережа є конструкцією з високим адаптивним потенціалом: певні ланки мережі підключаються або відключаються залежно від засобів і цілей діяльності. При цьому усунути будь-яку ланку з мережі через уявлення по корисність виявляється набагато простіше, ніж в інших моделях соціальної взаємодії, наприклад, побудованих за принципом піраміди. У даному випадку ознакою мережі виступає її орієнтація на оптимізацію результату. Предметами горизонтальних стосунків стають освіта і робота.

У мережевій освіті центральною дієвою особою, або «вузлом», виступає мережева спільнота, а комунікація, яка відбувається в освітній мережі, є не доповненням до навчальної інтеракції, а її основним елементом.

Поява концепції «відкритої освіти» відповідає на просторовий виклик інформаційної епохи і реалізує можливість вільного планування навчання. Реалізація відкритої освіти здійснюється за рахунок застосування дистанційних методів навчання, які уможливають отримання знання в мережі. Передумовами їх поширення є включення людини в мережеві структури «галактики Інтернет» (М. Кастельс) та появою мережевих спільнот як нового рівня існування інформаційного суспільства. Дослідження умов існування людини в мережевих спільнотах визначає можливість доцільного і продуктивного функціонування людини в мережі Інтернет, що дозволяє реалізовувати нові освітні методи та передбачає потенційну трансформацію освітніх парадигм.

Комунікаціям у мережевих спільнотах властивий новий ступінь свободи у формуванні ціннісних орієнтацій усіх учасників освітнього процесу. У силу чого загострюється проблема «соціальної ідентичності». Фактично, у мережевих

спільнотах ламаються межі ідентичності, оскільки глобалізація освітнього простору супроводжується індивідуалізацією кожної окремої людини.

Третій розділ – **«Метасмисли філософії освіти в перспективах інфогнозису»** – присвяченій трансформації освітніх парадигм у контексті інфотехномислення та визначення перспектив їх розвитку. Висновки про трансформації освітніх парадигм отримані на підставі ґрунтовного аналізу праць Т. Куна, Є. Бондаревської, Л. Іванкіної, А. Кавалерова, М. Коноха, С. Костянтинової, І. Мисик, А. Павлової, О. Пунченка, Д. Прокудіна, М. Романенка, Л. Сисоевої, І. Слєпиніної, В. Ядова.

У першому підрозділі – *«Діалогічне підґрунтя сучасної освіти: від трансляції до комунікації»*, - комунікація розглядається як теоретичне підґрунтя існування та життєдіяльності освіти у мережевому суспільстві. Сучасна освіта перетворюється на поле реалізації комунікативних зв'язків в «індивідуалізованому суспільстві» (З. Бауман). Це означає, що мережа комунікативних зв'язків трансформує основні освітні парадигми, позбавляючи освіту ексклюзивного права бути транслятором знань. Відтак відбувається деінституціалізація освіти. Віртуалізована освіта, відпущена у симулятивний кіберпростір, використовує його комунікативне середовище як умову для реалізації самості в інтерсуб'єктивності. Зі зміною форми освіти відбувається зміна її сутності: у становленні нових освітніх парадигм освіта починає розглядатися як мережа інтерперсональних зв'язків, об'єднана єдиним предметно-смісловим полем. Підставою для його існування слугує комунікативна раціональність як основна життєва стратегія сучасної людини.

Просторова модель комунікативної освіти пов'язує зовнішнє пізнання з внутрішнім, оскільки вони виявляються єдиними і неподільними в своєму взаємопроникненні. Людина пізнає себе, щоб пізнати світ. Мережа констатує відсутність стратифікацій, відтак кожен учасник має рівний доступ до освітніх ресурсів.

У розвитку і обґрунтуванні нової освітньої парадигми застосовуються ідеї фундаменталізації освіти, діалогової теорії та комунікативної філософії, а також теорії освіти і педагогіки. Вони опираються в інформаційному суспільстві на розуміння освіти як умови подолання відчуження та повернення людині її здатності до творчої діяльності. Тому філософія освіти орієнтує власну проблематику в антропологічне русло, тим самим прагнучи розширити проблемне поле самої освіти. У силу чого остання починає вирішувати не проблеми особистості в освіті та педагогіці, а акцентувати свою увагу на

формуванні особистості як такої. Відтак комунікація стає ключовим засобом реалізації освіти, її спроможності сприяти формуванню особистості в межах соціальної структури і конструювати взаємодії всередині неї.

У другому підрозділі – *«Трансформація освітніх парадигм у просторі інфотехномислення»* – визначаються умови нової освітньої парадигми – інформаційно-комунікативної. Її сенс полягає у конструюванні здатності розуміти та інтерпретувати задані конкретною парадигмою освітні завдання. Вихід за межі комунікативної парадигми, встановленої ціннісно-світоглядними регулятивами, приводить до деформації сенсу і позбавляє ефективності результати освітньої діяльності. Інформаційно-комунікативна освітня парадигма покликана наповнювати розвиток освіти гуманістичним змістом. У реалізації концепції інформаційно-комунікативної парадигми знаходять своє втілення різноманітні підходи – інноваційний, інформаційний, еволюційний, засновані на інфотехномисленні.

Соціальні цінності інформаційного суспільства – інформація та інтелект, який її створює, стають системотворчим елементом розвитку сучасного суспільства, його культури. Відбувається подолання стандартності мислення, завдяки чому природне прагнення обдарованої особистості глибше проникнути в суть предметів і явищ знаходить необхідні умови для реалізації.

Головною парадигмальною настановою всіх сучасних суспільних наук є спрямованість на людину. Людиновимірність сучасної освіти характеризується поворотом до цінності становлення вільної, творчої особистості в новому інформаційному суспільстві при становленні інформаційно-комунікативної парадигми освіти в аксіологічному, соціокультурному і світоглядному аспектах. Відповідно і освітньою настановою стає не тільки володіння знанням, але й вміння реалізовувати завдяки ним своє «Я»: вступати в особистісно значиму комунікацію з оточуючими людьми, культурою, суспільними цінностями тощо. Дана парадигмальна настанова стає частиною інформатизовано-технізованого соціального середовища, в якому підвищення ролі техніки, знань та творчості обумовлює перехід до індивідуальних методів навчання. Одночасно відбувається і підвищення цінності особистості, її людських якостей. Освіта гуманізується, її зміст наповнюється смисложиттєвими цінностями і значеннями.

У третьому підрозділі – *«Необхідність можливого: футурологічний контекст розвитку освіти»* розглядається осмислення освітніх перспектив при врахуванні наявних умов розвитку сучасної освіти. Зазначається, що прихід

інформаційно-комунікативної освітньої парадигми символізує цивілізаційну системну трансформацію: відходить у минуле інституціоналізована освіта, натомість приходить парадигма освітнього суспільства, в якому освіта перетворюється на постійний комунікативний процес, на спосіб людського співіснування.

Створення високоефективних технічних засобів обробки, передачі і відображення інформації забезпечує значне прискорення темпів суспільного розвитку. В освіту закладається значний потенціал, завдяки якому вона набуває спроможності успішно долати проблеми невизначеності, підвищувати живучість і безпеку соціальних освітніх систем, забезпечувати досягнення поставлених цілей. Завдяки інформатизації та інтенсифікації інформаційних процесів реалізується принцип «дальності», здійснюється планування програм цільового управління освітою на основі ефективного використання минулого досвіду і високоорганізованих знань.

Поява нової інформаційно-комунікативної парадигми зробила можливим перетворення інформації через формування нових знань у безпосередній продукт виробничого процесу. Ефективність процесу переходу до нових соціально-економічних відносин у значній мірі залежить від відповідності запроваджуваних інновацій цінностям і пріоритетам конкретного суспільства. З розвитком інформаційних мереж утверджується нова система цінностей, стереотипи суспільства споживання змінюються на нову якість життя і творчу самореалізацію.

У **висновках** наведені підсумки проведеного дослідження, які в узагальненому вигляді відображають новизну, проблематику та загальну структуру роботи, а також вирішене наукове завдання, яке полягає в дослідженні інформатизації, віртуалізації і технологізації освіти в контексті становлення інфогнозису та осмислення інновації як умови розвитку креативної особистості:

1. Епоха постмодерну визначається відношенням до знань, оскільки мірилом багатства стає їх виробництво, розповсюдження і споживання. Подальший прогрес суспільства значною мірою пов'язаний сьогодні з удосконаленням інформаційної інфраструктури, ефективністю формування, розміщення та використання інформаційних ресурсів і продуктів. У силу цих обставин колосального значення набуває освіта. Традиційна орієнтація освіти тільки на транслювання і відтворення знань, умінь, навичок у нових умовах виявляється неефективною і проблематичною. Сутність кризи в освіті розглядається як розрив між знаннями, та навичками людини і стрімко

змінюваними вимогами реального життя. Вихід освіти із кризового стану можливий в першу чергу через запровадження відкритої освіти, яка найбільше відповідає динаміці сучасного інформаційного суспільства. Система відкритої освіти здатна надати людині різноманітні освітні послуги, вибудувати ту освітню траєкторію, яка найбільш повно відповідає її потребам. Відкрита освіта, крім того, є освітою, що готує до життя у відкритому суспільстві, тобто створює здатність прийняття особистих, власних рішень, формує особисту компетентність. Форми даного типу освіти долають традиційні уявлення на навчання як процес накопичення знань. Реалізація принципів відкритої освіти призводить до якісних змін у всіх елементах педагогічної системи, включаючи характер самого знання, форми і методи організації освіти, роль викладачів і учнів у навчальному процесі. Інфогнозис диктує вимогу спрямувати освіту на формування особистості, здатну орієнтуватися в численних інформаційних потоках, які формують культурне та інтелектуальне буття.

2. Освіта в умовах інфотехнопростору не обмежена топологічними, темпоральними та інституціональними межами, оскільки всі рівні життя суспільства опираються на інформацію та на електронні засоби її використання. Тому нові форми освітніх практик у контексті постійного розвитку інформації вимагають безперервного навчання.

3. Виявлено, що наука і техніка стають суспільними ідеологемами, визначаючи ключовим питанням співвідношення освітньої, наукової та економічної систем соціуму.

4. Залучені в освіту інформаційні технології прискорюють в ній суспільні трансформації, формуючи як життєвий світ особистості, так і соціокультурні практики. Використання в освітньому процесі Інтернету як головної інформаційної технології приводить до динаміки освітніх парадигм. Це знаходить вираз у зміні способу передачі інформації під час процесу навчання з репродуктивного на творчо-комунікативний.

5. Формування суспільства Інтернету веде до генерації нових освітніх спільнот і прискорення розвитку творчого процесу. Можливість отримувати і обмінюватися інформацією з появою і розвитком Інтернету значно виросла. У результаті різко інтенсифікувалась інтелектуальна взаємодія між людьми, що перебувають у різних точках земної кулі. Це обумовило більш сприятливі умови для творчої діяльності, розвитку науки і техніки, тобто техносфери. Це веде до інтенсифікації інтелектуальної взаємодії між людьми, обумовлює перехід від суспільства знань до креативного суспільства.

6. Включення інформаційних технологій в освітній процес створюють мережеве середовище, в якому освіта перетворюється на послідовність соціальних контактів, кожен з яких є комунікацією. Комунікаціям у мережевих спільнотах властивий новий ступінь свободи в формуванні ціннісних орієнтацій усіх учасників освітнього процесу. При цьому переосмислюється традиційний поділ учасників навчального процесу на суб'єктів та об'єктів: кожен учасник може опинитися у будь-якій ролі в динамічно і спонтанно організованих освітніх взаємодіях

7. Глобалізація освітнього простору супроводжується індивідуалізацією кожної окремої людини, відтак у освітніх мережевих спільнотах загострюється проблема особистої та соціальної ідентичності, що унеможливає розуміння освіти як умови подолання відчуження та повернення індивіда до креативної діяльності.

8. Сучасну освітню парадигму можна проаналізувати як інформаційно-комунікативну, котра конструює вміння розуміти та інтерпретувати задані освітні завдання. Освіта перетворюється на постійний комунікативний процес, в якому здійснюється самореалізація та саморозвиток кожного учасника індивідуалізованих освітніх мережевих практик.

9. Принципове значення для освітніх систем набуває не факт отримання того чи іншого «багажу знань», а ступінь залученості того, хто навчається, до динаміки знань і технологій. Результатом утвердження нового інформаційно-організаційного простору є розуміння і визнання освіти центральною структурою суспільно-економічного та соціокультурного життя у III тисячолітті.

10. Фундаментальне осмислення проблеми зміни сутності і форм наявних навчальних процесів та відповідної ним індивідуалізації особистості повинно враховуватися в сучасній педагогічній діяльності, зміст якої, як це показано в дослідженні, трансформується разом із розвитком освітніх парадигм і стратегій мислення.

Список опублікованих автором праць за темою дисертації.

1. Колесова О. А. Інновація як парадигмальна настанова сучасності: філософсько - освітній аспект / О. А. Колесова // Перспективи. — 2009.— №2(46) — С. 87-91.
2. Колесова О. А. Освітні стратегії сучасності: наука і техніка в педагогічному мисленні інформаційного суспільства / О. А. Колесова // Наукове пізнання: методологія та технологія. — 2010. — № 1(25) — С. 91-96.
3. Колесова О. А. Проблема спілкування у контексті філософії діалогу: освітній аспект / О. А. Колесова // Культура народів Причорномор'я. — 2010.— № 187. — С. 129-130.
4. Колесова О. А. Еліта в освітньому середовищі мережевого суспільства / О. А. Колесова // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Еліта і обдарованість: точки перетину» (Київ, 22-23 грудня 2010 року). — С. 56-63.

АНОТАЦІЇ

Колесова О.А. Інноваційна освіта в парадигмі інформаційних технологій. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 - філософія освіти.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню проблеми інформаційних технологій в сучасних освітніх процесах. У роботі розкриті процеси інформатизації, технізації та віртуалізації інноваційної освіти; виявлений їх вплив на становлення особистості та вирішення основних освітніх та педагогічних завдань сьогодення. Розглянуті нові форми освіти, які виникли в контексті Інтернету як ключової інформаційної технології сучасності. Інтернет розглядається в якості основного інструменту відкритої освіти, котра долає класичну, інституціалізовану форму. На зміну приходить суспільство інтелекту та знання, в якому освіта входить у всі сфери суспільного життя. Показано, що умовою функціонування «відкритої освіти» в мережевому суспільстві виступає комунікація. Розкривається сутність сучасної освітньої парадигми як інформаційно-комунікативної.

Ключові слова: відкрита освіта, інноваційна освіта, інформаційні технології, філософія освіти.

Колесова Е. А. Инновационное образование в парадигме информационных технологий. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования.

В диссертационной работе рассматривается проблема образования в информационном обществе, в котором инновация становится мировоззренческой установкой, распространяющейся как на инфотехносферу, так и на процессы обучения. Возникает конфликт традиции и инновации, преодоление которого рассматривается как задача образования и педагогики. В работе раскрыты процессы информатизации, технизации и виртуализации инновационного образования. Определено их влияние на становление личности и решение основных образовательных и педагогических задач современности.

Информационные технологии исследуются как основополагающий инструмент, способный разрешить конфликт традиций и инноваций, создав новые образовательные формы, приспособленные к «сетевому обществу». В его условиях преодолеваются одномерность и линейность познания, создаются не только новые формы мировоззренческих ориентаций, но и новые формы социальности.

Ключевой информационной технологией современности является Интернет, имеющий первостепенное значение в процессе виртуализации образования и в становлении « сетевого общества ». Интернет рассматривается также как основной инструмент « открытого образования », преодолевающего его классическую институционализированную форму. На смену приходит форма « общества интеллекта и знаний », в котором образование включено во все сферы общественной жизни.

Использование в образовании информационных технологий ускоряют в ней динамику социокультурных процессов, формируя как жизненный мир отдельной личности, так и универсум общественного бытия. Инфотехносфера интенсифицирует интеллектуальное взаимодействие, что обуславливает переход от « общества знаний » к « обществу творчества ».

Важнейшее значение в становлении современного знания имеет коммуникация, рассматриваемая как базис открытого образования в « сетевом обществе ». Преодоление различий между субъектом и объектом учебного

процесса превращает коммуникацию в новую парадигмальную установку общества «открытого образования». Раскрывается значение трансформации образовательных парадигм, исследуются основные особенности и перспективы информационно-коммуникационной парадигмы современности.

Утверждение информационно-коммуникативной образовательной парадигмы символизирует цивилизационную системную трансформацию: Образование превращается в постоянный коммуникационный процесс, в способ человеческого сосуществования, саморазвития каждого участника «образовательных сообществ».

Ключевые слова: открытое образование, инновационное образование, информационные технологии, философия образования.

Kolesova O. A. Innovation Education in the Paradigme of Information Technologies. - Manuscript.

Dissertation for the degree of the candidate of philosophical sciences – By speciality 09.00.10. – philosophy of education.

The dissertation is devoted to the usage of information technology in contemporary educational process. It deals with the process of "informatization", "technization" and "virtualization" of innovative education; how it influence on personality development and on solution of the pedagogical mission of today. New forms of education, which are embodied by the Internet as a key information technology are considered. Internet is shown as a new form of "open education" that overcomes its classic institutionalized form. It is replaced by the form of society of intellect and knowledge, where the education comes into all spheres of public life. It is shown that the condition of existence of "open education" in a "networked society" is communication. The essence of the current educational paradigm as information and communication is revealed.

Key words: open education, innovation in education, information technology, philosophy of education.